

*Гвязда В.С.
студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., старший викладач
кафедри міжнародного права
та міграційної політики ТНЕУ
Марценко Н.С.*

ПРИНЦИП ДОБРОСОВІСНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

На сьогодні у цивілістиці існують різні погляди щодо потреби визначення добросовісності, яка є оціночним поняттям та ґрунтується на нормах моралі та етики. Насправді, ні в кодексах, ні в законах визначити будь-які підходи чи параметри і навіть поняття добросовісності достатньо складно. Ось чому в юридичній науці і правозастосовній практиці актуальним залишається питання щодо можливості формулювання єдиного, універсального для цивілістики поняття добросовісності. Адже нагальна потреба застосування добросовісності матиме місце тоді, коли суддя не зможе знайти відповідь на певне питання ні в законі, ні у договорі, ні в інших джерелах права.

Проте добросовісна реалізація своїх прав та інтересів допоможе учаснику цивільних відносин уникнути відповідальності якщо буде доведена добросовісність його поведінки, відповідність його діянь нормам цивільного права. Саме тому, з'ясування правової природи добросовісності дасть змогу визначити її місце в системі цивільно-правових принципів. А це, в свою чергу, дозволить сформулювати доктринальне визначення добросовісності, яке відсутнє в науці цивільного права.

На сьогодні в Україні майже відсутні наукові дослідження, які висвітлювали б проблеми розуміння і визначення принципу добросовісності, а тим більше в порівняльному аспекті. Проте певний внесок у наукову доктрину, що до усвідомлення сутності та змісту принципу добросовісності зробили такі українські вчені як О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова, В.В. Луць та інші. Так у працях згаданих авторів, усталеною є думка, що принцип добросовісності разом із принципами справедливості і розумності - виступають однією з керівних ідей цивільного права, згідно якої здійснюється цивільно-правове регулювання суспільних відносин та яка визначає характер поведінки учасників з точки зору необхідності сумлінного здійснення ними своїх цивільних прав і виконання цивільних обов'язків, шанування прав та інтересів інших осіб, моралі суспільства, турботи про власні права й інтереси, а також права та інтереси інших учасників з метою недопущення їх порушення, закріплення можливості адекватного захисту порушеного цивільного права або інтересу.

Ще з часів Стародавнього Риму таке поняття як добросовісність (добра совість) сприймалось як таке, що має безпосередню юридичну силу. Юристи середньовіччя вважали, що поняття «добра совість» вимагає дотримання таких вимог: по-перше, кожна сторона договору повинна дотримуватись свого слова; по-друге, жодна із сторін не повинна отримувати вигоду від іншої сторони шляхом обману; по-третє, кожна сторона має дотримуватись

зобов'язань, які визнає будь-яка чесна особа, навіть якщо ці зобов'язання не зафіксовані в договорі [2, с.171-172].

Цивільний кодекс України визнав добросовісність як одну із загальних засад цивільного законодавства (п.6 ст.3 ЦК). Проте у кодексі не йдеться про визначення змісту зазначеного принципу [5]. У сучасній науковій доктрині добросовісність переважно розуміється як чесна поведінка, чесне ведення справ, ділова порядність, відповідність поведінки прийнятим у суспільстві етичним стандартам та фактична чесність особи. Особа вважається добросовісною, якщо вона діє без умислу заподіяти шкоди іншій особі, а також не має легковажного ставлення щодо можливості заподіяння такої шкоди. Тлумачний словник вказує, що добросовісна людина це та, яка чесно, старанно і сумлінно виконує свої обов'язки. Так, наприклад, добросовісність на етапі укладення договору проявляється у визначенні сторонами його умов. Якщо сторона знайшла у надісланому іншою стороною договорі помилку, яка не обумовлено змінює договір на користь першої сторони, добросовісним буде повідомити відправника про таку помилку та переробити договір [6, с.89].

Так у Німеччині закон встановлює вищий етичний принцип *treu und glauben* («щирість і віра»), який застосовується як до виконання, так і до формування договору. Пункт 242 Цивільного кодексу Німеччини (BGB) встановлює обов'язок добросовісно виконувати договори. А згідно з пунктом 157, тлумачення договору повинно здійснюватися з урахуванням добросовісної діяльності. Крім того, пункт 138 статті вважає недійсним «будь-який правовий акт, що суперечить прийнятим стандартам доброї поведінки. Недійсним є також будь-який правовий акт, за допомогою якого людина використовує потребу, слабкість або недосвідченість іншої людини, щоб змусити цю особу обіцяти або погодитися надати їй або третій особі в обмін на те, що надано, майнові інтереси, що перевищують цінність того, що надається в такій мірі, ці майнові інтереси є шокуюче непропорційними тому, що дано» [4, с.1].

Однак на практиці німецькі судді не можуть судити в справедливості, використовуючи § 242. Цей пункт не є правовою основою, на якій слід діяти, і не має прямої юридичної сили. Тому вже майже століття юриспруденція намагається визначити функцію цього пункту. У німецькому законодавстві принцип добросовісності не є загальною автономною правовою основою.

Добросовісність слід розглядати як вірність з виконання своїх зобов'язань та повага і довіра до контрагентів за зобов'язаннями. Це поняття означає прагнення сумлінно використовувати цивільні права та забезпечити виконання цивільних обов'язків. Саме принцип добросовісності надає можливість контролювати виконання сторонами договору, вирішує проблему недопущення зловживання правами за договором та певною мірою захищає слабшу сторону [1, с.514].

Важливими є і положення щодо визначення змісту добросовісності. Так Тобота Ю. А. виділив три обов'язкові складники щодо розуміння поняття добросовісність: сумлінність, турботливість та обачність. Згідно із наведеною позицією, добросовісність у цивільному праві полягає у сумлінності, коли особа докладает усіх зусиль до належного виконання своїх обов'язків; турботливості, коли особа діє в цивільній площині з певним, належним ступенем уважності; старанності, бо дбає про права та інтереси інших

учасників цивільного процесу та обачності, яка характеризує особу як розумну й передбачливу [3, с.1].

Таким чином, добросовісність – це внутрішній стан певного суб'єкта цивільних правовідносин, який включає в себе його уявлення про чесність. Провівши аналіз даного питання, можна дійти до висновку, що принципи добросовісності є однією із загальних засад цивільного права, який застосовується в усіх цивільних відносинах і кожен учасник повинен його дотримуватися, адже він сприяє «налагодженню» цілісного механізму цивільно-правового регулювання суспільних відносин, забезпечує стабільність та збалансованість інтересів усіх учасників цивільного обороту, а у певних випадках, - заповнює прогалини у праві.

Список використаних джерел

1. Ралдугіна Д.В. Загальні засади цивільного права: принципи справедливості, добросовісності, розумності. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63983/112-Raldugina.pdf?sequence=1> (дата звернення: 19.10.2019).
2. Чубоха Н.Ф. Принцип добросовісності в цивільному праві України. URL: http://www.par.in.ua/2_2013/Chubokha.pdf (дата звернення: 19.10.2019).
- 3.Тобота Ю.А. Принцип справедливості, добросовісності і розумності у цивільному праві. URL: <http://intkonf.org/tobota-yua-rol-printsipu-spravedlivosti-dobrosovisnosti-i-rozumnosti-u-tsivilno-pravovomu-regulyuvanni-suspilnih-vidnosin/>
- 4.International Construction Law Review. URL: <https://ilaw.com/ilaw/doc/view.htm?id=360826> (дата звернення: 19.10.2019).
- 5.Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 19.10.2019).
6. Алексашина Ю.М. Реалізація принципів добросовісності, справедливості, розумності при договірному регулюванні цивільних відносин. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/urykr_2012_11_16.pdf (дата звернення: 19.10.2019).

*Гірський Б.О.
аспірант Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: д.ю.н., професор,
завідувач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права ТНЕУ
Гречанюк С.К.*

ДІЯЛЬНОСТІ ГОЛОВИ СУДУ: УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ

Започаткування судової реформи в Україні стало продовженням трансформації до сучасної, демократичної та правової країни, у якій гарантуються права громадян, здійснюється їх захист, а також принцип верховенства права та закону не є лише декларацією. Якісна система правосуддя фактично гарантує повагу до людських цінностей, а також здатна сформуванати у суспільства повагу до права як найвищого регулятора. Протягом останнього часу, на діяльність судової системи лунає багато нарікань та